

ŞEF SEATTLE'DAN GÜNÜMÜZE

Prof.Dr. Recep Akdur

Amerika'ya uygarlığı Avrupa'dan göçenlerin götürdüğünü sananların sayısı çoktur. Oysaki orada Avrupalılar göçmeden önce de yerli bir uygarlık vardır. Bazı tarihçiler buna Kolomb öncesi uygarlık diyor.

Amerika'daki yerli uygarlığın başlangıcı, Kristof Kolomb'un kıtaya ayak basmasından çok önceye, eski taş çağına kadar gidiyor. Sona ermesi ise, Avrupa'dan gelenlerin yerli egemenliğine son verilmesi iledir.

Arkeolojik çalışmalar, Amerika'da Kolomb öncesinde çok büyük uygarlıklar kurulduğunu göstermektedir. Olmek, Toltek, Teotihuacan, Zapotek, Mixtec, Aztek, Maya ve İnka, Moche, Chibcha, Canaris bunlardan bazılarıdır. Bu uygarlıklar, tarım, astronomi ve matematik çok ileri gitmiş, kalıcı konutlar, önemli mimari yapılar inşa etmiş ve görkemli şehirler kurmuşlardır. Örneğin, Aztekler tarafından kurulan ve günümüzdeki Meksiko City'nin öncülü olan Tenochtitlan kenti o zaman için dünyadaki en göz alıcı kentlerden biridir. Nüfusunun 200 binden fazla olduğu tahmin edilen kent, suyun üzerine inşa edilmiş mükemmel bir mühendislik harikasıdır.

Avrupalılar tarafından işgal 1492 yılında Kristof Kolomb'un kıtaya ayak basması ile başladı. İşgalciler yerli halka "Kızılderili" adını verdi ve onları insan olarak kabul etmeyerek üç yolla yok etti; 1) İşgale direnenleri ateşli silahlarla, 2) Teslim olanları, toplama kamplarında (Rezervasyon) işkence ve hastalıklarla, 3) Savaşmadan köleliği kabul edenleri ise ağır kölelik koşulları altında yoksulluk ve yoksunluklar yanında. Avrupa'dan getirdikleri bulaşıcı hastalıklarla.

Bu sürecin bir diliminde; zamanın ABD Başkanı Franklin Pierca, Kızılderili kabile şeflerine bir mektup yazar(1854). Onlardan topraklarını satarak boşaltmalarını, boşalan bu yerlere Avrupa'dan gelen beyaz göçmenleri yerleştireceğini, bu isteği kabul eden Kızılderililerin toplama kamplarına yerleştirilerek rahatlarının sağlanacağını bildirir.

O tarihlerde, ABD'nin kuzeybatı ucundaki King County bölgesinde Duwamish ve Suquamish kabileleri yaşıyordu. Bunların Seattle (1786-1866) adında zeki cesur ve savaşçı bir şefi vardı. Başkanın isteği Şef Seattle'da iletilir. Şef Seattle valinin bu amaçla yaptığı toplantıda bir konuşma yaparak bu isteğe yanıt verir. Daha sonra bu konuşma yazılı metin haline getirilerek Başkan Franklin Pierca'ya da gönderilir.

İnsan ve doğa diyalektiğini, çevre duyarlılığı bağlamında felsefeyi ya da çevreye ilişkin felsefeler arasındaki farklılığı çok yalın ve güzel bir dile ifade eden bu mektuptaki sözler günümüz insanına öğüt ve 160 yıl öncesine dayanan bir öngörü niteliğindedir.

"Washington'daki Büyük Şef, topraklarımızı satmamızı istemiş. Aynı zamanda dostluk ve iyi niyetten söz etmiş. Bu çok nazik bir hareket çünkü onun, bizim dostluğumuza gereksinimi olmadığını biliyoruz. Biz önerisini düşüneneceğiz. Çünkü biliyoruz ki; eğer satmaz isek silahlarla gelip zorla alabilir."

"Toprağımızı satma önerisini düşüneneceğiz. Ama bu bizim için hiç de kolay olmayacak. Çünkü bu topraklar bizim için kutsaldır. Eğer topraklarımızı satmayı kabul edersek, bizim de bir koşulumuz var: Beyaz Adam bu topraklar üzerinde yaşayan bütün canlılara saygı gösterecek, kardeşleri gibi davranacak." **Beyaz adam annesi olan toprağa ve kardeşi olan gökyüzüne,**

alıp satılacak, işlenecek, yağmalanacak bir şey gözüyle bakar. Onun ihtirası dünyayı saracak, yiyip bitirecek ve ardında çölden başka bir şey kalmayacak.

Gökyüzünü, toprakların sıcaklığını, koşan antilopların çabukluğunu nasıl satın alabilirsiniz? Ya da satabilirsiniz? Bu düşünce bize garip gelir ve bizler için anlamak çok zor. Havanın taze kokusuna, suların pırıltısına sahip değilsek, bunları nasıl satabiliriz size? Son Bufalo da öldüğünde onları yeniden satın alabilir misiniz?

Bilmiyorum; bizim yollarımız sizinkinden farklı. Beyaz adamın kurduğu kentleri de anlayamayız biz. Sizin kentlerinizin görünümü Kızılderililerin gözlerine acı verir. **Bu kentlerde huzur ve barış yoktur. Oralarda çiçeklerin açarken çıkardığı sesler ve kelebeğin kanat sesleri duyulamaz.** Gürültü, patırtı kulaklarda uğuldar. Belki bir vahşi olduğum için anlayamıyorum ama, benim ve halkım için önemli olan şeyler oldukça başka. İnsan bir su birikintisinin etrafındaki kurbağaların, ağaçlardaki kuşların yani doğanın seslerini duymaz ise, yaşamın ne değeri var ki?

“Biz bu toprakların, oda bizim bir parçamızdır. Güzel kokan çiçekler bizim kız kardeşlerimizdir; geyik, at, büyük kartal ise bizim erkek kardeşlerimiz. Yüksek kayalıklar, ıslak yeşil çayırlar, sıcak vücutlu taylor ve insanlar hepsi bizim ailemizdir. Washington’daki Büyük Beyaz Şef bizden toprak almak isteyince, bütün bunları da istiyor. Eğer topraklarımızı satarsak, onu bizim sevdiğimiz gibi sevin, ilgilendiğimiz gibi ilgilenin. Onları bugün bulduğun gibi hatırla ve onu bütün gücünle, bütün aklınla, bütün ruhunla çocukların için koru ve aldığın zamanki gibi sakla.”

Seattle’n yaptığı konuşmadaki/yazdığı mektuptaki bu görüşler zaman içinde genel kabul görerek bir efsane (myth) haline gelir. Çevrenin korunmasından yana olanlar, Şef Seattle’ın mektubuna atfen ve “Şef Seattle Mektubu” adı altında birçok metin üretmişlerdir. Bu metinlerden birisi UNEP tarafından dünyadaki çevre üzerine yazılmış en güzel ve en içten anlatım olarak kabul edilerek bir UNEP metni olarak yayımlanmıştır.

Kızılderililerin atalarının, o zamanlarda su altında olmayan Bering Boğazı bölgesinden geçerek Amerika’ya yerleşen Asyalılar olduğunu öne sürülür. Genetik çalışmalar yapan bazı Rus ve Amerikalı Antropologların Kızılderililer ile Güney Altay bölgesinde yaşayan yerlilerin aynı genetik özelliklere sahip olduğunu göstermesi bu düşünceyi desteklemektedir. Buradan yola çıkıldığında Şef Seattle ile Anadolu’ya Asya’dan göçenler akrabadır. Gerek Asya’daki kökleri gerekse Kızılderili akrabaları titiz birer çevreci olan bu insanlar, başta Ankara’nın 72 deresi olmak üzere Anadolu’nun birçok deresini yok etmiştir. Bir zamanlar tamamen ormanla kaplı olan topraklarda yok etme sırası zeytinliklere gelmiştir. Bu topraklarda Avrupa’nın en kirlili havası solunmaktadır.

Sonuç ortada. Artık Anadolu insanı, akrabası Seattle’n dediği gibi havanın taze kokusuna, suların pırıltısına sahip değildir ve satacak bir şeyi kalmamak üzeredir. Son Anadolu Karası öldüğünde, son Ayaş Domatesi bittiğinde onları yeniden satın alamayacaktır.! Alabildikleri de onların yerini tutmayacaktır.

Akdur R.: Şef Seattle’dan Günümüze Sağlık ve İnsan sayı 37, Ocak 2015 sayfa:56-57